

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1882.

XXII. leto.

Jezikov pouk.

Za veroukom je materini jezik prvi, ki vpliva na razvoj duševne zmožnosti. Šola si mora tedaj veliko prizadevati za pouk v materinem jeziku. Šolsko berilo naj je središče vsemu jezikovemu poučevanju. Pouk v materinem jeziku pa obsega: misel in besedo, branje in pripovedovanje, pravopisje in zaznamovanje ločnic, slovnico in spisje. A nobeno ni samo za-se; vse vaje so tako rekoč, strune pri enem orodji, ki pripravljajo, izpeljujejo in sveršujejo to, čemer se je v berilu postavila podloga.

Berila gre sicer obravnavati po občnih pravilih, in sploh se stavi red, po katerem naj se vrsté posamezne vaje pri jezikovem pouku, vender ne gre vsega obravnavati po enem kopitu. Za nekatere vaje v berilu se otrok lahko pripravlja, ako jih domá na tihem prebere. Druge vaje so pa zopet take, da je najbolje, ako jih učitelj prvi prebere ali za uvod kaj pripoveduje. — Le mislimo tukaj na take vaje, ki se morejo prijeti srca otroškega, te ni dobro preveč razčesati in zdrobiti; saj tudi cvetica zgubi svojo vonjavo, ako se peresce za perescem izpipa.

Pri branji velevamo otrokom, da naj zadržaj povedo s svojimi besedami. Predno pa to od otrók zahtevamo, sprašujmo posamezno. Vender so na srednji stopnji za to pripravne le najlože vaje. Vsak učitelj vé, kako še otroku manjka besedi ali prav za prav oblik za izraz; ako mu rečemo, povedati povest s svojimi besedami, bode to povedal s tistimi besedami, kakor je bral v berilu, drugače ne more. Prosto in samostalno pripovedujejo otroci le na višji stopnji.

Da učenci razumó berilno vajo, in to kar so razumeli tudi v sé sprejmó, zato je treba vprašati po zadržaji.

Za tako imenovano deklamovanje je treba posebnega darú, takega, kakoršnega učenci v večini nimajo. Rekli smo uže, da učenec, ker ima dober besedni spomin, berilno vajo pové s tistimi besedami, kakor jo v bukvah bere. Berilo pa ima dostikrat stavke, in izraze, ki se razločujejo od govora navadnega učencu v prvih razredih; le mislimo v kako priprostih stavkih in besedah je sestavek, katerega napravi samostalno učenec ljudske šole. In če otrok pripoveduje priprosto in po otroško, bodimo s tem zadovoljni.

Od dobrega in primerno izdelanega berila smemo pričakovati, da ima dosti gradiva in da ima berilne vaje, ki se dadó rabiti za spisne vaje vsake vrste. Posamič pa naštejmo naslednje:

a) Prepisovanje. Ako otroci razumó, kar so brali, je to prav koristna vaja, ker se z njo pripravljajo na tako imenovano prosto pisanje. Vender gre otrokom dopo-

vedati, da ne prepisujejo posameznih črk, marveč celo besedo naj si v glavi zapomnijo, pozneje pa naj se navadijo tudi krajše stavke na pamet zapisovati; pri tem jim gre zatrditi, da naj dobro pogledajo, kako so besede zapisane; tako se bodo otroci privadili, da bodo samostalno znali spisovati.

b) Zapisovanje stavkov na pamet priučenih. — Prepisovanje je za prvo stopinjo, a zapisovanje na pamet je uže za srednjo. Tukaj gre gledati na zadržaj in obliko, posebno pa gre tukaj poudarjati pravopis in ločnice. Naj se tedaj otrokom naroča, da posebno na to gledajo, kadar se pripravljajo za take vaje.

c) Prenarejanje beril ali njih preobraženje, kar se tiče oseb, števila in spola. To je vendar gotovo, da je ta vaja sploh koristna, in da si z nje pomočjo privadijo otroci slovnških oblik. Zaradi tega je zelo koristna, in večkrat naj se rabi.

Razumeva se samó ob sebi, da ni vsaka vaja za to pripravna; jemljó naj se le za to primerne.

d) Zapisovanje pesni v nevezani besedi (prozi). Tukaj se govóri le o epíčnih (poučnih) pesnih. Pri uvodu tacega sestavka naj se najprej zapiše glavna misel. Razprava naj potem pesen (vezano besedo) razveže in razširi. K sklepu naj se vse še enkrat povzame, in če je mogoče ali koristno, naj se še kaj dodene. — Naj spretnejši školniki priporočujejo take vaje za učence in učenke viših razredov v ljudski šoli, ker namreč donášajo duhu najlepši predmet; domišljijo silijo, da misli za pesnikom; dodajajo, kar je un zamolčal; izpuščajo, kar je pesnik samo zavoljo lepoticja povedal; njemu misel razvrsté, in njegove podobe opisujejo. A vendar tako izdelovanje ni tako lahko, kakor se vidi na prvi pogled, to skuša vsak učitelj, kdor hoče to razpravljati v svojem razredu; take vaje niso, da bi učitelj učencem kar ukazal: to pesen povejte s svojimi besedami. Učitelj mora poznati čas, kraj, zgodovino in značaj delujočih oseb; poznati mora vire, iz katerih je pesnik zajemal, misel, ki ga je nadvladala in pripomočke, katerih se je poslužil, da je dosegel svoj namen. Učitelj mora napravljati take naloge sam za se, da učencem pokaže, kako se dajo premagati težave pri izrazu; on jim kaj tacega prebere in pri posameznih vrstah pokaže, zakaj je rabil ta izraz, unega pa opustil. Le počasi se mu bode posrečilo doseči pri učencih, da bodo znali opisovati pesnikove podobe, kolikor se more to zahtevati od učencev ljudskih šol. Nihče ne more dati tega, kar nima; učenec ljudskih šol ne more še veliko vedeti in znati; on le pové, kar od drugih sliši; pripoveduje le, kar druge sliši pripovedovati, ako je to sploh resnično, veljá pa posebno za take vaje, kakor jih imamo ravnokar v mislih. Kdor iz dobrih primernih pesen nabira gradiva za spisne vaje, drží se pravila, po katerem je za otroke še le najboljše dobro. Zadržaj pesni naj tudi starejši učenci v obliki pisem predeljujejo. Da se pesen razume, treba je znati tudi kaj iz zgodovine, zemljepisja ali iz prirodoznanstva, kakor uže pesen nanaša. Ako je temu tako, služijo pa realije za uvod, kadar se pesni razložé v navadni govor. Kar je pa neogiblivo potrebno, je, da otroci pesniške vaje, katere se jim dado v predelovanje, razumó in da niso previsoke za njih duševno zmožnost.

e) Veča berila se skrajšajo. Ta vaja pa uže zahteva nekako dozorelo razumnost, duševno zmožnost in zrelost, in je sposobna le za više razrede. Razume se, da vaja, za to odločena, mora po svoji vsebini, po obsegu in zadržaji za to sposobna biti.

f) Kratka berila se razširjajo. Ta vaja je uni ravno navsprotna. Navadno se zahteva, da se vaja razširi, s okoliščinami kraja, časa, načina. Taka vaja zahteva domišljije, sploh duševnega izobraženja, kakoršnega navadno učenci nimajo. Tudi učenec ljudske šole ne more dosti razsoditi, so li okoliščine, ki se pristavljajo, na vse strani primerne ne gledé na to, da so kratka berila posebne vrednosti prav zaradi svoje točnosti.

(Dalje prih.)

Nāše pedagogiĉno-slovstveno delovanje.

Ozir v preteklost in pogled v bodoĉnost.

I. L.

(Dalje in konec.)

II.

Posebnih knjig za realije nam slovenskim ljudskim uĉiteljem za rabo v ljudskih ōolah do zdaj sl. vlada sama ni izdala, niti nam takih od zasebnikov izdanih odobrila. Izjema dela v tej zadevi samo drobna knjiŹica pod naslovom: „Pripovesti iz zgodovine Őtajerske“ (cena 8 kr.) od slavnega uĉenjaka dr. Kronesa viteza Marchfeldskega (ĉlan Őtajerskemu deŹelnemu ōolskemu svĉtu), katero je pisatelj teh vrstic poslovenil. To knjiŹico je slavno ministerstvo odobrilo, in Őtaj. deŹelna ōol. oblast je celŹ zaukazala, da se mora v vsako ljudsko ōolo uvesti. Ako se uĉitelji po tem ukazu ravnajo, ni mi znano. Slovenski uĉitelji torej odobrenih knjig za svoje uĉence v obĉe nimamo. Treba jih pa za ōolsko rabo tudi posebno ni, kajti v trojih slovenskih berilih (v novem 2. in 3. Berilu ter v Berilu za tretji razred) je obilo tvarine za realistiĉne predmete. Ali bi se morda v 4. razredu ĉveterorazrednic z vspehom rabile nekatere odobrene realistiĉne knjige? Da, toda neobhodno potrebne tudi niso, kajti za vse realistiĉne predmete (razen geometrije) nahaja se zlasti v 3. slovenskem Berilu dovolj tvarine. Le za zemljepisje, za ta jako priljubljen nauk nove ōole, bi morda uĉitelj in uĉenci radi Őe veĉ snovi v berilih ali v posebni knjiŹici imeli. Poslednja Źelja se jim utegne Őčasoma izpolniti. NemŹke ōole imajo v svrhu „Kocenov zemljepis“, kateri je tudi v naŐem jeziku Źe v 2. natisu priŐel na svitlo. Drugi natis so bili prelagatelj in dva ōolska strokovnjaka slovenska pregledali, odobrena pa knjiŹica do zdaj Őe vendar ni. Nadeja pa je, da dobi ta potrebna knjiŹica vladno potrjenje, ker ni tehtnih vzrokov, odreĉi ga jej.

5. razred petrazrednic paĉ teŹko deluje brez realistiĉnih knjiŹic, 1. radi tega, ker manjka zanj potrebnega berila, in ker tudi v „Cvetniku“ (1. del), kateri nadomestuje nekod (n. pr. v Ljubljani) organiĉno berilo, ni vse po naĉrtih predpisane realistiĉne tvarine. Vender se ne more reĉi, da so to le malenkostne ovire pri naŐem ōolskem napredovanji, in da je vzrok nezadostnemu napredku, ki je Őe Őem ter tje pri nas videti, vse drugod iskati; kajti v obĉe se mora reĉi in priznati, da za potrebo so naŐe ōole zdaj preskrbljene s ōolskimi knjigami, da je tudi uĉil in raznih ōolskih priprav (pisank, risank) v slovenskem jeziku Źe precej dobiti, da imajo uĉitelji in uĉenci zlasti slovenskih pisank in risank Őe na izbiro. Pomanjkljivosti pri slovenski ōolski literaturi bi torej slovenski uĉitelj nikakor ne mogel dolŹiti, ako bi njegova ōola zaostajala, vsaj ima Őe za pripravo k pouku na razpolaganje obilo pomoŹnih knjig, in zlasti Őe troje pedagogiĉnih listov, kateri mu mesec za mescem obilo duŐevne hrane ponujajo.

Kaj pa v bodoĉnosti? Ali bomo mar roke kriŹem drŹali, ker smo baje z vsem potrebnim preskrbljeni?! „Naj potrebnejŐe“ res imamo za zdaj, a manjka nam Őe veliko potrebnih, koristnih, dobrih in lepih knjig in knjiŹic, uĉnih pripomoĉkov in pomoŹnih del. Zakaj vse to, kar je v zvezi z ljudsko, nārodno ōolo, imeti mora tudi ljudski, nārodni, torej slovenski znaĉaj. Pred vsem naj bi bila skrb slovenskih uĉiteljev, da dobita 4. in 5. razred slovenskih ljudskih ōol veĉ ali manj odobrenih slovenskih realistiĉnih knjiŹic, zlasti bi 5. razred vsaj za zemljepis, prirodopis in fiziko posebnih bukvic potreboval. Druga naloga slovenskih ōolskih pisateljev bi bila, vstvariti malo vrsto pomoŹnih uĉiteljskih knjig, t. j. praktiĉne metodike.

Do zdaj imamo takih navodov samo za računstvo; namreč Močnik - Tomšičev „Navod k prejev in drugej računici“ (v c. kr. založbi) in Sommerjev „Mali računar“ (družba sv. Mohora). Navod k poučevanju v 1. razredu je: Lapajne-tov „Prvi pouk“ (Kleinmayr v Ljubljani). Prišla je na svitlo tudi lična knjiga: „Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (1., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole“. Spisal prof. Luka Lavtar. (Ponatis iz „Uč. Tovariša“, v Ljubljani 1880. l.

Navodov za jezike, zemljepis, zgodovino i. t. d. nam še čisto pomanjkuje. Po slovenskih časopisih je mnogo dobrih in prav dobrih navodov te vrste raztresenih; ako bi se učitelji oglasili za takovo knjigo, treba bi bilo večjemu in marljivemu šolskemu pisatelju samo sebrati in urediti dotično stvarino.

Nekateri učitelji radi segajo po takih knjigah, s katerimi svoje skušnje in znanje dopolnujejo. Med temi podporniki je tudi precej mladih učiteljev (učiteljice so pač redke), kateri si omišljujejo knjige slovenske radi tega, da se izurijo v jeziku domačem, kateri se je vsled obstoječih ukazov na učiteljiščih do zdaj tako zelo zanemarjal. Zakaj pa se v učiteljišča po Slovenskem slovenščina ne vpelje? Pravijo, da nimamo še vseh potrebnih knjig. Res je nekoliko tako. Za pedagogiko so po preparandijah vpeljana troje nemške knjige, a mi Slovenci nimamo niti ene v svojem jeziku. Knjigi: „Nauk o vzgoji“ in „metodiko“ *) sestavili bi slovenski šolski pisatelji kmalu, ako bi nade bilo, da se najprvo vpelje v preparandijo in od tod v praktično učiteljsko življenje. Kaj? ko bi se tega dela tudi brez vladinega zagotovila lotila? Kaj? ko bi reprezentant slovenskih učiteljev, „slovensko učiteljsko društvo“ ta korak storilo? L. 1882. spravil bi se na svitlo „nauk o vzgoji“, l. 1883. „metodika“ in l. 1884. naposled „zgodovina pedagogike“, katere knjige bi rabili pripravniki in učitelji. Morda bi „slovensko učiteljsko društvo“ stopilo v zvezo v tej zadevi s kakim domoljubnim založnikom — in prej še z veliko agitacijo nabiralo naročnikov. — „Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača“. „Sloga jači, nesloga tlači.“

Poslano. Slavno uredništvo naj blagovoli sprejeti te-le črtice v svoj cenjeni list: „V št. 6. „Učit. Tov.“ v 15. dan marcija t. l. beremo pod naslovom: Naše pedagogično-slovnstveno delovanje, v 8. vrsti od zgoraj: „Pričetek šol po Slovenskem je iskati v 16. stoletji, takrat namreč, ko se je poskušalo luteranstvo tudi pri nas vpeljati, in sicer s pomočjo slovenskega jezika, za katerega se prej živa duša zmenila ni.“ — Ta trditev po vsem ni resnična; šole so bile tudi pred versko reformacijo na Slovenskem; se vé da takih šol, kakoršnih imamo zdaj, ni treba iskati pred reformacijo, a bile so šole tedanji čas pri samostanih in tudi po nekaterih drugih krajih; a katoliki niso toliko bobnali s svojimi šolami, kakor protestantje, saj tudi nekateri pravijo: „Luter je vpeljal ljudsko šolo, je osnoval nemški pismeni jezik in prvi sv. pismo preložil na nemški jezik“. Ako nekateri to trdijo in morda verjamejo, ne zdi se nam čudno, ako tudi o kranjski ali „slovenski“ deželi kaj tacega pišejo. Truberja imenujejo nekateri „našega literarnega Kolumba“, ali kakor Kolumb ni najdel kaj tacega, kar ni bilo, tako tudi Truber ni pisal v jeziku, katerega pred njim ni bilo. Verska ideja je tačas duhove pretresala, in tej ideji je moglo vse služiti; prebrisani novoverci so se poslužili tudi národnega jezika, da so lože razširjali svoje zmote; ako so jih potem hoteli katoliki zavriniti, mogli so se poslužiti tudi enacega orodja, da so krive nauke zatrli; sama sila je tukaj preslaba. To nam pové jasna pamet; imamo pa tudi za to pismene dokaze. Kdor se hoče o tem kaj

*) Tega nam ni še toliko treba, kakor drugih knjig, ki bi se na prvo roko rabile v učiteljiščih i. t. d.

poučiti, naj bere „Letopis Matice Slovenske 1879. l., kjer P. pl. Radics več o tem govori pod naslovom „Slovenščina v besedi in pismu po šolah in uradih“. — Nemci so najdlji zgodovinarja „Jansen“, ki je dōbo reformacijsko kritiĉno opisal; pri nas je to dōbo opisal g. Dimitz v svoji „Geschichte Krains“ in naštel vse protigovore protestantskih deželnih stanov zoper katoliška vladarja Karola in Ferdinanda. Dobro bi bilo, ako bi kdo tudi naštel vse silovitosti novovercev zoper katolike, ki so silo s silo mogli odbijati, da niso zgubili vseh cerkvá in cerkvenih poslopij. — Zaradi iztiranja protestantstva pa slovenščina ni prenehala, a po siloviti razburjenosti 16. stoletja nastopila je le nekaka „apatija“. X.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

X. 1852. »Ti, bravec, prašaš nas Novice: Zakaj ste veči, ko ste ble?« — kaže se v 1. l. v Novoletnici in odpéva na to: »Ima ljubezen kaj gorice, — Čedalje več povedat' vé«. — Po naslovu: Novice kmetijskih, obertnijskih in narodskih reĉí — izhajōče v sredo in saboto po pošti 4 glđ. — »Deseti naš teĉaj vladaj — Vzajemnost hvajljena povsot, — Use nam brate budi, zbadaj — Roké podati nam naprot!« — „O ti priliki zamoremo svojim prijatlam z veseljem na znanje dati, da je to leto posebno veliko novih naroĉnikov Novic pristopilo“, omenja (str. 12) založništvo; na vprašanje iz Dunaja pa (str. 56) odgovarja vredništvo: „Kaj je Novicam obĉje posebno primerno, vsak bravec in pisatelj sam lahko presodi po pregledu obširnega polja, na katerem se one gibljejo. Kar je poduĉnega ali mikavnega v razliĉnem obsežku, se vse prileže Novicam, ako je le na kratko in po domaĉe pisano . . .“

Tako je spisal v desetem teĉaju dr. J. Bleiweis sam na pr.: „Živinozdravnik. Kako dobroto krompirja zvediti. Kako za obilen in dober gnoj skerbeti. Pogovor o novim colu z oziram na kmetijstvo in obertnijstvo. Poduĉenje, kako se ima ravnati pri konjskih nalezljivih garjah ali grintah. Priporoĉilo hmelja, laške detelje. Sedanjost in prihodnost kmetijstva na Avstrijskem. Hranilnice — posojilnice. Zbor kmetijske in obertnijske druŹbe. Pretres ĉloveške hrane in pijaĉe. Ogled kmetijstva na Angleškim. Slava obertnije. Nova postava za kramarstvo po hišah itd.“ —

To leto je prišlo na dan „Slovensko Berilo za drugi gimnazialni razred“. V Ljubljani 1852. 8°. str. 184. V njem so posebej spisi Bleiweisovi: Zgodovina krompirja. Lov divjega bika ali túra. O zgodovini rastljinoslovja. — Koledarĉik Slovenski za leto 1852. pa je 7. knjiga, ktero je na svitlo dal dr. J. Bleiweis. — V posveĉenji kaže razlog: „Pred malo tedni si še Koledarĉik Slovénski tega sanjal ni, da bo šel po svetu. Ali — ko je slišal, da bratec njegov lanski (Vilharjev) hoĉe letos doma ostati, se je spravil urno na pot; njegove iskrene želje so, da bi tudi Slovenke — hĉerke naše mile matere Slave — ga prijazno sprejele . . Niso te želje brez preljubja za naš slovenski narod. Kakor, po starim pregovoru, gospodinja tri vogle hiše podpira, tako tudi naše mile domorodke, — oj, da bi jih brez števila veliko bilo! — znajo biti slovenšini moĉna podpora. Domaĉa reĉ bo takrat nar krasniši cvetela, ko bomo vidili v rokah iskrenih rojakinj tudi slovenske knjiŹice, — ko bojo one prepevale zraven drugih pesem tudi slovenske pesmice. Prepriĉale se bojo, da tudi jezik ĉastitljive matere Slave je lep, — da tudi slovenske pesmi so lepe“. Poleg koledarskih nahajajo se v Koledarĉiku

lepoznanske reči, in v njih vrednikove: Od kod ime koledar ali kolendar. Od kod ime Pratika. Besedica o imenih mescov. Pojasnjenje o prvi pesmi Koseskega (Potožba) in o poslednji pesmi Prešernovi (Parizína). — Tudi to leto je zagledal beli dan „Živino-zdravništva“ IV. del, spisal dr. Simon Strupi: Nauk spoznanja in ozdravljanja vunajnih in notrajnih bolezin kónj, govéd, ovác, koz, prešičev in psov. V Ljubljani 1852. 8°. str. 366. Natisnil J. Blaznik. — Temu nauku je pridjan tudi nauk ozdravljanja navadniših bolezin domače perutnine, in je priložen obris unanjih konjskih bolezin na podobi. Jezik, v katerim je delo spisano, je lahko umeven, kakor je v podučnih bukvah potreben, pravi dr. J. Bleiweis (str. 352), kateri se je nato lotil V. dela.

V domorodnih razpravah in jezikoslovnih je jako pomenljivo, kar je povedalo vredništvo (str. 43. 44), o „Zorinim življenjopisji in o stranki luniniga jezika“; k XIX bukvam o „Iliadi Homerovi“ v obče in posebej po prestavi Koseskega (l. 69); o povestnici domači in o besedi Ljubljana in Laibach (l. 94) naznanovaje 2. zvezek dr. Klunovega „Archiv“-a; o „Vertovca občni povestnici, poslednjem slavnem delu nepozabljivega rodoljuba, kterega vsa pisateljska delavnost je bila le Novicam posvečena, ktere tedaj sveto dolžnost spolniti hočejo, ako z njegovo povestnico ravno tako storé, kakor je rajni sam z vinorejo, kemijo, zvezdoslovjem in s sporočilam vinorejcam storil (l. 97)“. — Nektere druge prepire na pr. „o posekani smreki in o zamaknjeni na gori“; o „krompirjevi bolezni“ je krepko obdelal (l. 67) ob kratkem na pr.: „Vsi pametni ljudje po celim svetu razlagajo bolezni, naj bojo bolezni ljudi, žival ali rastlin, po natornih razmerah, in si prizadevajo jih ozdravljati z natornimi pripomočki, ker jim je dobrotljivi Stvarnik nebés in zemlje za to um dal, da sledijo po skrivnostih nature in si prizadevajo zvediti vzroke in lastnosti bolezni in pripomočke zoper njih, ne pa da bi obupni roke križem držali po veri Mahomedanski, ali pa da bi revni in pregrešni prah — človek poln zmot in slabost se prederznil tako vèsti, kakor da bi on vedel namene neskončno modriga Gospoda nebés in zemlje in razlagal, kakor ravno se njemu poljubi, danes tako, jutro tako! — Toliko za zdaj na neko neslano pismo, ki smo iz Dolenskiga J. P. prejeli. Če bo treba, bomo več o „gnjilin“ govorili in tudi od neke „Polke“ še kaj povedali. Est modus in rebus — — —! Mnogo vrednosti in zanimivosti dajal je Novicam „Slovanski popotnik“, spisoval Fr. Cegnar, „Novičar“ iz slovanskih in mnogih krajev, pa „Oglasnik“, proti odločenemu plačilu odpert vsacemu, ki hoče kakošno reč po svetu oznaniti. — Kmečkemu dopisniku povedalo je tudi vredništvo: „Novice ne delajo o pisavcih nobenega razložka, da je le spis njih namenu primeren, marveč jih živo veselí, ako kmetje ne berejo samo, temuč da pišejo tudi, da tako počasi postopamo naprej in se tudi slovensko ljudstvo pridružuje drugim omikanim narodom na svetu (str. 416)“.

Názorni nauk v ljudskej šoli.

(Piše **Ivan Tomšić**.)

(Dalje.)

1. Človeško telo po vnanjej podobi.

d. Nogi.

Stegno, gorenji in spodnji del stegna, stopalo. — Koleno, gole-nica, meča, gleženj, petníca, podplati, prsti s sklepi in nohti — kakšni so in čimu so.

Užé poprej ste slišali, da je noga gřbična. Daj, poskusi, Tonče, na koliko krajih nogo lahko upogneš. (Na dveh krajih.) Res je, nogo na dveh krajih lahko upognemo.

Ondú, kjer nogo zgibujemo, ondú so členi. Na nogi imamo tedaj dva člena. (Učitelj nariše na šolsko tablo spredaj stoječo podobo, ki kaže ravno nogo.) Ta naopična črta vam kaže ravno nogo. A rekli smo, da ima noga dva člena; tudi ta dva vam hočem zaznamovati na tej črti. (Učitelj naredí dve povprečni črtici.) Kakor vidite, je zdaj razdeljena naopična črta na tri dele.

Ta črta, rekli smo, da nam predstavlja nogo; noga mora tedaj imeti tudi tri dele. Tonče, upogni svojo nogo! Ali vidiš, zdaj tvoja noga ne kaže več ravne črte, nego tako-le prelomljeno (učitelj nariše na tablo). Gorenji del do prvega člena ali zgibka imenuje se stegno; naslednji del med obema členoma se imenuje golenica, a spodnji del to je prav za prav noga ali stopalo.

Rekli bodemo: Noga ima stegno, golenico in stopalo. — Déli noge so i. t. d. — Stegno je največji, stopalo najmanjši del človeške noge.

Otroci izgovarjajo: Stopalo je manjše kakor golenica. Golenica je manjša kakor stegno. Stopalo je manjše kakor stegno. — Stegno je večje kakor golenica. Golenica je večja kakor stopalo. Stegno je večje kakor stopalo.

Člen ali sklep med stegnom in golenico imenujemo koleno. Spredaj v kolenu imamo okroglo šipasto kost, ki se sim in tja lahko premakne, ako nogo ravno držimo. Ta kost se imenuje šipica ali jabolko na kolenu.

Golenica. To debelo meso tukaj izpod kolena zadej na golenici imenuje se meča. (Učitelj pokaže.) Rekli bodemo: 1) Na golenici je meča. (Otroci izgovoré.)

Te majhene, okrogle kosti, ki so spodaj na obeh stranéh golenice, imenujejo se gležnji. Recite: 2) Na nogah imamo gležnje. (Otroci izrekó.)

Stopalo (noga). Ta del tukaj na naši nogi (stopalu), ki stojí od zadaj, imenuje se petnica ali pëta. Recite: 1) Na nogi imamo pëto. (Otroci izgovoré.)

Vi imate črevlje na nogah. Spodnji del pri črevljih imenujemo podplate. Ravno také imenujemo tudi spodnji del naše noge ali stopala. Recite: 2) Na nogah imamo podplate. (Otroci izgovoré.)

Spredaj na nogi imamo pet prstov, ki pa niso jednake velikosti. Jeden prst je večji kakor vsi drugi, to je véliki prst. Na nasprotnej vnanjej strani je najmanjši prst. Prsti imajo po več členov. Rekli bodemo: 3) Na vsakej nogi imamo po pet prstov. (Otroci izgovoré.)

Zgoraj na vsakem prstu je noht. Recite: 4) Vsak prst ima noht. (Otroci ponové stavke od 1 — 4.)

Zveza. Nohti se držé prstov, prsti se držé noge, noga se drži golenice, golenica se drži stegna, stegno se drži trupa.

Ravno to naopačno: Trupa se drži stegno, stegna se drži golenica, golenice se drži noga (stopalo), noge se držé prsti, prstov se držé nohti.

Primerjanje in razločevanje.

Roka in noga.

a) V čem ste si podobni.

1. Obé ste dela telesa.
2. Obé se držite trupa.
3. Obé imate tri glavne dele.
4. Obé imate isto število prstov.
5. Obé imate isto število nohtov.

b) V čem ste si različni.

1. Roki ste priraščeni trupu od zgoraj, nogi od spodaj.
2. Nogi ste večji nego roki.

3) Prsti na rokah so daljši nego li prsti na nogah.

4) Roki rabimo pri delu, a nogi, kadar želimo z jednega kraja na drugi, to je pri hoji.

Ponovilo: Koliko nog imamo? Dve; desno in levo. — Janko, povédi mi dele tvoje noge! Stegno, golenica in stopalo. — Kaj vidimo na vsakej nogi? Prste, pëto in podplat. — Po koliko prstov imaš na vsakej nogi? — Kje se pregiblje noga? — Kje se pre-gibljejo prsti? — Kje je koleno? — Kje so gležnji? — Čimu ima človek nogi? Da more hoditi, teči, skakati, plesati, plavati, jézditi in plezati.

Pripovedka. (Zdravje največje blago.) Nek ubog popotnik pride truden in spehan do neke gostilnice. Ukaže si prinesiti kos črnega kruha in kozarec piva (ola.) — Kmalu za njim se pripelje bogat gospod v zalej kočiji ter si ukaže prinesiti kos mrzle pečenke in pol litra najboljšega vina. Vse to použije v kočiji. — Ubogi popotnik je bil nezadovoljen ter je godrnjal, da se bogatinom takó dobro godí.

Bogati gospod je to zapazil ter mu reče: „Bi li ti ne hotel menjati z menoj?“ — „Zakaj li ne“, odgovori popotnik.

Gospod ukaže svojemu strežniku, da ga vzdigne iz kočije. Ali žalosten pogled! Njegovi nogi ste bili mrtvoudni ter ni mogel ne stati, ne hoditi, temveč strežnik ga je moral tako dolgo držati, da mu prinesó bérle, na katere se je opiral. — „Hočeš li menjati z menoj?“ vpraša zopet gospod ubozelega popotnika.

„Bog me varuj tega“, reče prestrašeni popotnik, „moji zdravi nogi ste mi ljubši nego vse vaše premoženje. Tudi rajši jem črn kruh in potujem peš, nego da bi me morali drugi voditi, kakor kacega otroka. Z Bogom, gospod!“

„Prav imaš“, reče bogatin. „Ako bi ti meni dal svoji zdravi nogi, dal bi ti jaz vse, kar imam.“

Glejte otroci, kako srečni ste, da imate zdrave noge. Kdor pa hoče vedno imeti zdrave noge, mora jih imeti tople ter jih skrbno varovati mokrote. (Konec prih.)

Učne slike iz zgodovine.

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

IV. G r k i.

1) Grki v obče.

Najslavnejše ljudstvo starega veka, Grki ali Heleni, so prebivali na južnem konci Balkanskega poluotoka na Grškem. Grška dežela je gorata, a na vse strani žuborijo bistri potoki in male rekice v ljubeznjive dolinice. Vedro in lepo, kot narava dežele in vedno modro nebo nad njo, je bilo tudi ljudstvo. Udano je bilo posebno pesništvu, godbi in drugim lepim umetnijam; pa tudi za resne, učene reči, globokega premišljevanje je bilo enako vneto. Njegova zapuščena dela so nam še zdaj v vzgled.

Grška se je delila v več malih državic (skoro kolikor mest, toliko državic). Največjo slavo so dosegla mesta: Atene, Sparta, Defi, Korint, Olimpija, Plateja, Teba i. dr. Vkljub temu, da je bilo na Grškem toliko državic, čutili so se Grki vender vedno kot en vkupni národ. Ne le enak jezik, nego vezale so jih tudi enaka vera in národne igre.

Po veri so bili Grki pogani. Najvišji bog jim je bil Dij (Juppiter), vladar neba in zemlje. Kot posebnost najdemo pri starih Grkih orakeljne (prorokovališča). Mislili so namreč, da bogovi po posebnih znamenjih in prikaznih ljudem prihodnost razodenejo.

Taka razodetja so imenovali orakeljne. Orakeljnom so verovali brezpogojno. Najslavnejši orakelj je bil v Delfi; tù je Apolon, bog solnčne in duševne svitlobe, razodeval ljudem prihodnost.

Imenitne so bile tudi národne igre in najslavnejše one v Olimpiji, bogu Diju na čast. Vsak svoboden Grk se je smel teh iger udeležiti. Med tem, ko se je v Olimpiji ta národni praznik obhajal, morali so nehati na Grškem vsi boji in vsi prepiri. Iz vseh Grških držav in drugih daljnih Grških naselbin so se napotili pobožni popotniki v prazničnih oblačilih v Olimpijo. Svečanost se je začela z veliko daritvijo bogovom. Po dovršeni daritvi so se začele igre v zagrajenem kraji (stadiji). Okoli in okoli tega prostora so bili sedeži za gledalce. Pogumni junaki so za stavo letali, se rovali, s pestmi borili, skakali, se vozili s štirimi konji, jezdili ter skušali, kdo more bronasto pločo (diskos) najvišje in najdalje vreči.

Tekmovanje je trajalo pet dni. Tisuče in tisuče gledalcev je z veselim vriščem pozdravljalo zmagovalca, ki je dobil oljkini venec v dar. Oljkini venec so imeli Grki za največjo čast, ki more človeka doleteti. Domov gredé so zmagovalca povsodi z veliko slavo vsprejemali. Doma so ga rojaki pred mestom čakali ter ga v svečani procesiji peljali do očetove hiše. Pesniki so mu v pesnih slavo prepevali, in plemenitaši vabili so ga k sebi v goste. — Te Olimpijske igre so se igrale natanko vsako četrto leto, in Grki so jeli po njih leta šteti (olimpijada).

2) *Likurg v Sparti.*

Med vsemi Grškimi državicami ste vendar najbolj sloveli Sparta in Atene, tako da je njih zgodovina tudi zgodovina vse Grške. Da ste pa ti dve državici tako slavni postali, imate se zahvaliti svojima izvrstnima postavodajalcema, Sparta Likurgu, Atene pa Solonu.

Likurg je bil kraljevskega rodú. Kot odrasel mož prepotoval je Egipt, Azijo i. t. d., da si je pregledal tamkajšnje razmere in postave. Ker so pa domá v Sparti med tem nastali neki prepiri, prišli so Spartanski poslanci za njim ga prosit, naj bi se prej ko mogoče vrnil domov. Rekli so mu, da ga vsi domá želé ter ga prosijo, naj bi z modrimi postavami uredil državo. Predno pa se je Likurg vrnil v Sparto, je šel v Delfi Apolona za svèt vprašat. Tù se mu je odgovorilo, da naj gre pogumno na delo in naj sestavi postave, kakoršne bodo vredne Spartancev. Na to se vrne v Sparto, skliče Spartance na trg ter jim oznani nove postave.

Država naj bi imela le močne in krepke državljane. V življenji in šegah naj bi bila po stari navadi kolikor mogoča enakost in priprostost. Zato so razdelili vso Spartansko zemljišče na novo ter dali vsakemu enako veliko. Odpravil je ves srebrn in zlat denar in na njegovo mesto dal železen denar. Železni denar pa je bil jako malo vreden in tako neroden, da ga človek ni mogel mnogo seboj nositi. 200 gld. našega denarja je bilo toliko Spartanskega drobiža, da bi človek ž njim naložil težak voz z dvema voloma. Spartanci tedaj s svojim denarjem niso mogli potovati v tuje dežele, pa tudi tujci niso k njim zahajali, ker si niso mogli zatega in srebrnega denarja zaslužiti. Tako je prisilil Likurg Spartance, da so domá bili ter za se živeli.

Pa tudi z obilnimi in okusnimi jedmi se Spartanci niso smeli razvaditi. Odrasli možje niso smeli domá jesti, ampak skupaj v javnih obednicah. Svinjsko meso s soljo in kisom v krvi kuhano dajalo jim je vsakdanjo „črno juho“.

Posebno stroga je bila vzgoja mladine. Takoj po rojstvu so Spartanci morali svoje otroke prinesti posebnemu starešinskemu odboru, ki je novorojeno dete ogledal. Krepkega in zdravega dečka so takoj vpisali med meščane ter ga izročili materi, naj ga do sedmega

leta vzreja; slabega in pohabljenega pa so izpolegli na goro Tajget, kjer so ga divje zveri požrle. V sedmem letu so zdravi dečki morali zapustiti očetovo hišo ter so šli v javna odgojališča, v katerih so jih posebni učitelji do dvajsetega leta vzrejali. Vsa vzgoja je nameravala spoštovanje do starih ljudi, pokorščino proti postavam in pogumnost. Utrjevati so se morali proti gladu, žeji, vročini in mrazu, da celó proti skelečimi telesnimi bolečinami. Vsa država naj bi imela le krepke ljudi, slabotnih ni treba. Šole so bile prav za prav vojaške vadnice, v katerih so se mladenči vzrejali v krepke junake.

Zato se Spartanci niso bali vojske, ampak veselili so se je, kakor kake prijetne slovesnosti. Priprosto navadno obleko so takrat zamenili z lepo rudečo, lase so namazali z dišečim oljem ter jih lepo razčesali, a čelado so si z venci ovijali. Prepevaje junaške pesni, so šli veselo in pogumno v boj, v katerem so rajši častno poginili, nego da bi premagani domov bežali. Sploh je bila Sparta podobna veliki vojašnici.

Najvišjo oblast v državi je podelil Likurg dvema kraljema različnih rodovin. O vojski in miru, o pogodbah s tujimi državami in o drugih novih postavah je določeval „národni zbor“, katerega se je smel udeležiti vsak Spartanec, ki je dovršil 30. leto in se je neomadeževano obnašal.

Ko je Likurg te svoje postave dovršil, je sklical národni zbor in mu oznanil, da je namenjen iti v Delfi vprašat boga Apolona, kaj bi bilo še treba dodati, da bili meščani popolnoma srečni. Pred odhodom pa so mu morali vsi s prisego obljubiti, da bodo njegove postave tako dolgo spolnovali, dokler se domov ne vrne. V Delfi mu je orakelj rekel, da bodo Spartanci slavni in mogočni, dokler bodo po teh postavah živeli. Likurg je ta božji odgovor pismeno poročil v Sparto, sam pa se ni domov vrnil, ampak je šel na otok Kreta, kjer je mirno živel do smrti. Na smrtni postelji je prosil svoje prijatelje, naj njegovo truplo sežgejo, a pepel raztresejo po morji, da bi ga Spartanci potem nikdar ne mogli domov prinesiti, ter bi morali vedno njegove postave spolnovati.

(Dalje pride.)

Sredozemsko morje.

Med vsemi morji ni ga morja, katero bi bilo toliko važno, toliko vplivno, vabljivo, poučljivo in merodajavno v svetovni zgodovini, kakor Sredozemsko. Grecija nam kaže, da je bilo v njeni zgodovini nestanovitno morje bolj važno, kakor pa trdna zemlja, na kateri so stanovali.

Vzomika bi ne bila nikdar tako napredovala, ako bi njegovi valovi ne oblivali bregov Egiptovskih, Maloazijskih, Španjskih in Italijanskih i. t. d. To morje ne loči znanih delov starega sveta, marveč jih veže; pripeljalo je skupaj Arijane, Semite in Hamove potomce; voda njegova vravná podnebje dežel, ki so ob njegovih bregovih in jih odpéra prometu in občevanju, ker nosi ladije in razdeluje bogastvo med okoliščina ljudstva, da l brez tega morja bi bili prebivalci zahodnih bregov daleč zaostali v omiki in vzobraženosti.

Dolgo časa so mislili, da ljudje morejo bivati in sponašati se le okoli Sredozemskega morja; dalje ko so stanovali ljudje od tega morja, niže so bili v omiki. „Kakor žabe okoli luže, tako sedimo vsi okoli tega morja“, je rekel uže Platon. Vode njegove niso tako bogate (mislimo tukaj na bisere, ki se nahajajo v Indijskem oceanu) pa vender skrivajo pod svojo gladino neizmerno bogastvo, katerega so se komaj dotaknili. Ribštvo

vrže na leto 78 milijonov, korale 16, gobe 1, sol cenijo na 12 milijonov frankov in to je le nekaj tega, kar bi se dalo s previdnim ravnanjem dobiti iz te globine.

Pa korist, katero dobiva človek direktno iz morskih valov, je le majhna v primeri s to, kar je hasnila voznja po tem morji imovitosti, znanosti in nrvnosti. Poluotoki daleč segajo v morje, otoki so čuda primerno razdeljeni in na daleč vsaksebi, in to je vzljajšalo začetek brodarstva. Dežele, katerih gore je uže mornar videl v zračni daljavi, ko je zapustil domače pristanišče, morski bregovi, različno zaokroženi, ki so dajali varnost, kadar je nenadoma vihar prilomastil, redne sape, ki so pihljale ali od morskih bregov ali od kopnega, enakomerno podnebje, v katerem je bil mornar kakor domá, potem pa raznovrstnost pridelkov po različno izraženih morskih bregovih, vse to je pripomoglo, da je Sredozemsko morje postalo zibel Evropski trgovini. Vsi bregovi pri tem morji so izraženi tako, da so vzomiko močno pospeševali. Otočje Egejskega morja, mali poluotoki, ki tako rekoč dežele obroblijujejo, daljše zemeljske ožine, Pelopones, Laško in Španjolsko primerjali so gubam človeških možgan, iz katerih se misel razvija.

Ob bregovih Sredozemskega morja začeli so ljudje tržiti; še le potem, ko so se tukaj poskusili, upali so se prestopiti na široki ocean, da so iznajdeli novih svetov.

Ako potegnemo od vzhoda sem po sredi Sredozemskega morja črto, vidimo, kako da se je po nji gospodarstvo in občevanje čez to morje iz Fenicije, Grškega in Laškega razširjalo. Brodarji starega veka so prišli do skrajnih bregov in so ustanovili kupčijske postaje na Iberskih in Libiških bregovih, a tudi na bregovih Črnega morja in Meotiške luže (Asovskega morja). Preselovanje národov, ki se je razlilo čez Evropo od vzhoda sim, je poganjalo svoje valove do Sredozemskega morja in se je privalilo noter do Afrike, a Arapi so drli po južnih bregovih sredozemskega morja in od tam tiščali daleč v Evropo.

V tistih žalostnih zmešnjavah so bile dežele ob Sredozemskem morji torišče, na katerem je ljudstvo preganjalo ljudstvo, in da si potem premagane dežele osvojí.

Sicer so pospeševali uže Arapi in za njimi Seldčuki trgovino, ki se je od vzhoda stekala v dežele ob Sredozemskem morji, posebno so pa promet povzdignile križarske vojne, ker vojska podraži vse potrebe za življenje in tako oživí kupčijo. V tem času se začnó razcvitati kupčijske države v Italiji. Amalfi na Salernskem zalivu je uže v zgodnjih časih kupčevalo na vzhod, posebno v Sirijo in Egipt, to je nehalo, ko so prišli Normani. Pisa je občevala s Španjskim, Južnofrancoskim, Sicilijo, Grško, Sirijo in Afriko. Posebno ugodno pa je bilo stanje Genovi in Benetkam. Veliko kupčijsko brodovje je vzhajalo iz Genove ob križarskih vojskah. Genovani, mogočni po svoji zvezi z Carigraskimi cesarji, so skoraj sami kupčevali po Črnem morji; njim v roke je prišla Smirna, Pera, predmestije Carigradu; Kafa na Azovskem morji je bilo tržišče blagu iz Srednje Azije. Benetke po svoji legi so postale središče kupčiji med zahodom in vzhodom, kupčija se je razširjala v Aleppo, Ikonij, Egipt, Tunis i. t. d. Njih naselbine so bile na otoku Kerfu, poluotoku Moreji, na Kreti, na otoku Cipru.

Od bregov Sredozemskega morja oziroma Adriatskega morja, je šlo blagó noter do severne Nemčije in do Nemškega morja. Iz Genove in Benetek so bila kupčijske pota čez Alpe iz Carijgrada pa po Dunavi na Dunaj in Ratisbono. Sredozemsko morje je posredovalo vso kupčijo. Velike kupčijske ljudovlade so mislile le na to, kako nadaljevati po karavanah kupčijska pota, ki so peljale ob Perzijskem zalivu v Indijo in dalje.

A nastopilo je dvoje, kar je bilo vzrok, da so bili opustošeni ali zapuščeni bregovi Sredozemskega morja. Do njegovih obal je prihrumelo ljudstvo sirovejše in silovitejše od nekdanjih Arapov, kupčija ni bila več varna in mirna in ravno Benetke so obvarovale, da niso osvojili Osmanje Italskih bregov in Genovani so hrabro a brezvpešno branili

Carigrad. Še več kakor to pa je bilo, da so Portugizi najdlji pot okoli Afrike v Indijo in Kino, a Krištof Kolumb pa nov svet ob bregovih atlantskega morja. Zdaj se je pa vsa moč, vse bogastvo preselilo od bregov Sredozemskega morja na bregove Atlantskega, namesto Benečanov in Genovanov nastopijo Portugizi, Španjoli a za njimi Nizozemci, Angleži. Sredozemsko morje je postalo zagata (Sackgasse); še bolj pa je opešalo brodarstvo po tem morji, odkar so na južnih bregovih v Afriki postale roparske države.

V najnovejših časih pa se to zopet prenareja, Sredozemsko morje postaja čedalje bolj važno za kupčijo, uže se da nekoliko preračuniti, kod bodo peljale v prihodnjem stoletji kupčijske pota. Ko preneha turško cesarstvo, se bode hitreje zvršilo to, kar se zdaj počasi pripravlja. Sredozemsko morje veže z arabskim zalivom vodavod Sneški. v puščeni puščavi je vzrastlo mesto Saïd, ki je postalo živahno kupčijsko mesto, ne daleč od tod v nekdanji Feniciji pa so zdaj zapuščeni kraji Sidon in Tir. Cartagine ni več, Benetke so senca tega, kar so nekdanj bile. Čas vse prenaredi t. j. vsled socialnih in političnih razmer so prenehali kraji nekdanj važni, a kjer neha na jednom kraji kupčija, odpre se na drugem; ako se zapre kje prištanišče, odpre se na drugem, a stare kupčijske pota se dan danes zopet pri drugačnih razmerah zopet iščejo in ob njih postajajo nove naselbine. Nekateri kraji so posebno važni za brodarstvo; ni bilo drugače, da so tam nastala velika mesta. Taki so ob morski ožini pri Gibraltarji in pri Mesini, taki so tudi na skrajni meji morskih zalivov v Genovi, Trstu in Solunu, kjer morje daleč sega v suho zemljo. Tudi Marselj in Aleksandrija ste postali veliko skladišče, dasiravno jima narava kaj posebno ne ugaja. Carijgrad poslednjič ima po svoji zemljepisni legi vse za se, kar more povzdigniti važnost kacega kraja, kajti stoji na kraji, kjer se sreča dvoje morij in dvoje zemeljskih celin. Vkljub žalostni vladi, ki ga tišči kakor môra, je vendar zmirom izmed prvih kupčijskih mest.

Dasiravno po pristaniščih Sredozemskega morja ni zdaj glavna kupčija kakor nekdanj, vender je na tem meddeželnem morji več brodovja, kakor na vsacem drugem jednako velikem. Ne vštveši manjših ribških čolničev, imajo njegova pristanišča okoli 30.000 ladij, ki morejo prenašati nad $2\frac{1}{2}$ milijona bečev. To je četrti del vsega kupčijskega brodovja na svetu, a vender le šesti del tega, kar imajo prostora in vsebine ladije vsega sveta, ker mornarji njegovih obrežij držé se še zmirom stare navade, manjših ladij, ker od pristanišča do pristanišča ni prevelike daljave, tedaj tudi ne tolikih nevarnost.

Temu posebnemu brodovju po Sredozemskem morji pride pa še brodovje drugih národov, ki vozijo po tem morji. Prvo je angleško; da varuje svojo kupčijo, skrbi od nekdanj Anglija zato, da more postopati kot vlastnica na tem morji. Nje je Španjski Gibraltar, zahodna vrata k Sredozemskemu okrinu, Anglija je posedla Malto, trdnjavo tako rekoč v osredji tega morja; Anglija ni posedla ne Port Sajde, ne luke v Suezu; ima pa mesto Aden in skalnat otok Perim v sredi morske ožine Babel-Mandeb, in tako lahko, kadar hoče, morje zatvori; v novejših časih je pa posedla Ciperski otok, tako da zdaj popolno gospodari po vzhodnem okrinu Sredozemskega morja. Trinajst oklepnic, šestnajst drugih parnic (vaporjev) in jadrnic zdaj čuva to morje; 12.000 mož varuje oblast v Gibraltarju, na Malti in na otoku Ciperskem. Prvi Napoleon je imenoval Sredozemsko morje francosko jezero, isto tako bi se lahko imenovalo grško, avstrijsko, španjsko, italijansko. Preteklo leto so Francozje obsedli deželo Tunis na veliko nejevoljo italijanskemu kraljestvu; Francozje in Angleško se vmeša v notranje zadeve Egipta, turški car v Stambuli protestira, a zvršilo se bode kljub ugovorov vse, kar se ne dá odvrniti, vprašanje je le, kdo bode posedel veči kos Turčije.

Ladijevje in njega gibanje po sredozemskih deželah je tako-le:

Sredozemske dežele:	Trgovsko brodovje.		Vsebina v bečvah.	Promet. V milj. frankov.
	Jadrnice.	Vaporji.		
Španjska (obrežje Sredozemskega morja)	2.500	100	250.000	600
Francoska " "	4.000	230	300.000	2.000
Talijanska	18.000	140	1,030.000	2.600
Avstro-Ogerska	3.300	100	400.000	400
Grška	6.100	20	420.000	200
Turško cesarstvo	2.200	10	210.000	600
Rumelija	?	?	?	200
Rusija (Črno morje)	500	50	50.000	400
Egipt	100	25	?	500
Malta in Gibraltar	?	—	?	400
Algerija	170	—	10.000	400
Tunis in Tripolis	500	—	10.000	100
	Vsota 28.170	680	2,700.000	8.400.

Poslednjič so na tem morji gospodovali tisti severoafrikanski morski razbojniki, strah mornarjev; ko je francoski meč potrebil razbojniško gnjezdo v Algieru, postalo je to morje vlastno vsem národom. Poštni vaporji orjejo njegovo ledino na vse strani; šest poštnih črt ladijam parnicam pelje čez ožino v Gibraltarji, osem črt zapušča morje pri Port Sajdu, vsa večja pristanišča prav živo in redno med sabo občujejo.

Tukaj so najprej poskušali položiti žico za brzojav na dno morja; danes pa prepreza žica (Kabel), ki veže Evropo in Avstralijo, to morje kakor je dolgo, žice so iz Marselj v Algier, iz Laškega čez Sicilijo in Malto v Tunis, iz Trsta v Aleksandrijo; na zahod pelje ta v Tripolis in čez Kandijo v Grško in Malo Azijo; Ciper je zvezan sè Sirijo, Konstantinopel z Odeso; ravno zdaj so odprli črto iz Trsta v Kerf; krajše črte v večem številu vežejo važne kraje med sabo, ter oživljajo kraje nekdanj cvetoče, ki pa so propali pod turškim gospodarstvom. Tako vidimo, da se oči svetá zopet bolj obračajo na kraje ob tem morji, in morda še utegnemo dočakati, ko pojde indijska pošta čez Solun ob Egejskem morji in dalje po kopnem v evropske glavne kraje, vsaj bi to bila najbližnja črta. Avstrijski patriotje pa želimo, da bi Avstrija utrdila in razširila svojo pozicijo na Balkanskem poluotoku, da ne bomo le od daleč gledali, kako cvetè kupčija in promet po drugih krajih, marveč da se bode Avstrija, ki leži v Evropi med zapadom in vzhodom, pri svetovni kupčiji živo udeleževala.

D o p i s i.

Iz Koperskega okraja. Več čč. gg. društvenikov in drugih želé, naj se pravila »Slovenskega učiteljskega društva za Koperski okraj« v kakem slovenskem šolskem listu natisnejo. Predsedništvo omenjenega društva rado vstreza tej želji, ter objavi ta pravila v cenj. »Učit. Tovarišu«, kakor sledé:

I. Namen društva.

- §. 1. Namen društva je: a) vzajemno vsestransko pedagogično in didaktično izobraževanje učiteljev in učiteljic v korist ljudske šole in vzgoje mladine; b) podpiranje vrlih učencev izstopivših iz ljudske šole; c) potezanje za blagor in blagostenje učiteljev in učiteljic.

II. Sredstva tej nameri so:

- §. 2. a) večkratno zborovanje društvenikov, v katerem se predavajo pedagogične in sploh v delokrog učiteljskega stanú spadajoče znanstvene reči; b) peticije in resolucije na dotične

oblasti, društva in skupščine; c) nabiranje in pripravljane učilnih pripomočkov in izobraževalnih sredstev; d) pobiranje rednih in izvenrednih doneskov.

III. Društveni udje.

- §. 3. Udje društva so: a) pravi, b) podporni, c) častni.
- §. 4. Pravi ud more biti vsak javni ljudski učitelj ali učiteljica; podporni ud more postati vsak šolski prijatelj, kateri hoče društvo materijelno ali duševno podpirati; za častne ude izvoli ves zbor takošne osebe, ki so si posebne zasluge za šolstvo in omiko národa pridobile.

IV. Pravice društvnikov.

- §. 5. Vsak pravi ud ima pravico: a) voliti odbornike, kakor tudi voljen biti; b) v skupščinah nasvetovati in v taistih predavati, se posvetovanja in glasovanja udeleževati; c) goste vpeljevati, ako jih popred odboru naznani.
- §. 6. Podporni in častni udje imajo pravico, da se pri skupščinah udeležujejo vsega kakor pravi udje, razun glasovanja.

V. Dolžnosti društvnikov.

- §. 7. Vsak ud se mora društvenega delovanja po svoji moči udeleževati in mora volitev v odbor sprejeti; ako društvenik hoče kot poročevalec v kakem predmetu predavati, mora se oglasiti vsaj tri tedne pred dotičnim zborovanjem.
- §. 8. Letni donesek vsakega pravega in podpornega uda je **en** gold., kateri se porabi za pokrievanje društvenih troškov (plačuje se pri vpisovanji in potem v začetku vsakega leta).
- §. 9. Izredne društvene troške določuje glavna skupščina.
- §. 10. Kdor na trikratno blagajnikovo opominovanje ne plača društvenine ob letu, izbrše se iz društva.

VI. Društveno vodstvo.

- §. 11. Društvena opravila oskrbujejo: a) predsednik, b) njegov namestnik, c) tajnik, d) blagajnik.
- §. 12. Predsednik in pet odbornikov se voli izmed pravih udov.
- §. 13. Predsednika in odbornike voli glavna skupščina z volitvenimi listki posamič; poverjeni volitveni listek je veljaven, ako volilec voljenega lastnoročno podpiše.
- §. 14. Volitveni odbor se voli izmed pravih udov za vsako volitev posebej. Volitev je veljavna za eno leto.
- §. 15. Odbor ima pravico društvenike vzprejemati.
- §. 16. Ako tretjina pravih udov pismeno zahteva izredno skupščino, je dolžnost odborova, da jo skliče kakor hitro mogoče, najdalje v enem mesecu.
- §. 17. Da so odborovi sklepi veljavni, mora biti večina odbornikov pričujočih. Odbor sklepa z nadpolovično večino glasov pričujočih odbornikov. Kadar je enoliko glasov, odloči predsednik.
- §. 18. Predsednik sklicuje odborove seje; ako trije odborniki odborovo sejo pismeno zahtevajo, jo mora predsednik v osmih dneh sklicati. Zapisnike vselej vsi pričujoči odborniki podpisujejo.
- §. 19. Opravilna pisma podpisuje predsednik ali njegov namestnik in tajnik, katera namestujeta društvo tudi na zunaj.
- §. 20. Predsednik pozivlja vabila in drugo društvenikom skupščine pismeno; skupščino odpira, vodi in čuva na parlamentarni red.
- §. 21. V teh skupščinah se predava, posvetuje in pretresuje v predmetih, katere je odbor nasvetoval, ali za katere so se društveniki oglasili. Skupščina sklepa z nadpolovično večino glasov.
- §. 22. Pri volitvah, vzprejetvah, pri izključenji, sploh pri vseh važnejših rečeh se glasuje z listki, pri manj imenitnih se glasuje s tem, da se vstane; veljavnost volitve ali kakega sklepa zahteva nadpolovično večino glasov.
- §. 23. Ako se pri kaki volitvi nadpolovična večina glasov ne doseže, nastane ožja volitev med tistimi, ki so največ glasov dobili.
- §. 24. Da je skupščina veljavna je potreba, da je nadpolovična udeležba pravih društvenikov pričujočih.
- §. 25. Društvo zboruje v Istri ali pa v Trstu.
- §. 26. Glavna skupščina je vselej meseca majnika. Društveno leto se vselej začénja ta čas in tudi odborniki prevzemó svoja opravila.

Dnevni red glavne skupščine je: a) poročilo o društvenem delovanju pretečenega leta; b) pregled letnega računa; c) volitev treh odbornikov, ki društveni račun pregledajo do bližnje skupščine; d) volitev društvenega vodstva; e) vse drugo, kar odbor v prid društva postavi na dnevni red.

- §. 27. Dovoljeno je le društvnikom, da se udeležujejo skupščine.
 §. 28. Pri vsaki skupščini se izvolita dva zapisnikarja, katera opravljata v taisti vsa pismena opravila, zapišeta imena pričujočih društvnikov, naznanita skupščini došle nasvete in podpišeta zapisnike s predsednikom vred.
 §. 29. Blagajnik vzprejemlje denar in potrjuje, da ga je prejel, izplačuje predsednikom nakazane zneske, vknjižuje društvene račune in premoženje, predlaga pred sklepom društvenega leta odboru natanjčen račun in je odgovoren za svoje uradovanje.

VII. Sedež in pečat društva.

- §. 30. Sedež društva je v Dolini pri Trstu; pečat ima imé društva.

VIII. Prepiri v društvenih zadevah.

- §. 31. Prepire v društvenih zadevah med društvniki ali z odborom razsodijo brez vsake pritožbe pred višjo oblast, sodniki, koje prepirajoče se stranke vsaka po dva volite. Vsaka stranka voli dva zastopnika in ti volijo petega kot načelnika.

IX. Razdruženje.

- §. 32. Da ima društvo nehati in za kakšen namen se obrne društveni imetek, morati dve tretjini pravih društvnikov z nadpolovico glasov skleniti.

X. Društveni uradni jezik.

- §. 33. Društveni uradni jezik je slovenski.

Ta pravila je potrdilo slavno c. kr. namestništvo v Trstu vsled odloka s 15. maja 1881. l., števil. 6221/I.

— Predsedništvo »Slovenskega učiteljskega društva za Koperski okraj« najljudnejše prosi č. g. društvnike — poročevalce, da blagovolé v kratkem naznaniti, kaj misli kdo predavati v glavnem letnem zborovanju v maju, da bode tako odboru, ki se te dneve snide, mogoče, za časa dnevnih red sestaviti.

Iz Komna na Krasu. (Kronika »učit. društva za Sežansko-Komenski okraj«.) Z novim letom je naše učiteljsko društvo prebilo svoje prvo letno delovanje. Udov je štel v tem letu naše društvo 33. Zborovalo je v teku tega leta 4krat, in sicer:

I. zbor je bil v 13. dan januarja 1881. l. v Komnu. Volil in ustanovil se je takrat društveni odbor, in sicer tako-le: Anton Leban, nadučitelj v Komnu, predsednik; Josip Trampuž, učitelj v Kostanjevici, podpredsednik; Justina Štrukelj, učiteljica v Komnu, tajnica; Josip Hrovatin, nadučitelj v Sežani, blagajnik; Anton Benigar, nadučitelj v Tomaji, perovodja. V tem zboru je govoril tudi g. Ant. Leban: »O ovirah šolskega napredka«.

II. zborovanje je bilo v 12. dan maja v Sežani. Govorili so: 1) O izreki „I“ in „V“ v ljud. šoli g. And. Vrtovec, učitelj v Dolini; 2) o krajepisju; g. Fr. Vodopivec, c. kr. okr. šolski nadzornik; 3) kako naj se tednik spisuje? g. Ant. Leban, nadučitelj v Komnu.

III. zbor se je vršil v 28. dan julija v Sežani. Predavali so: 1) O poluglasnem „e“ v ljudski šoli, g. And. Vrtovec; 2) so li šolska darila koristna sredstva pri vzgoji šol. mladine, g. Fr. Vodopivec, c. kr. okraj. šolski nadzornik; 3) o zgodovini v ljudski šoli, g. M. Kanté, učitelj v Sežani.

IV. zbor je bil v 13. dan oktobra v Nabrežini. Govorili so: 1) o disciplini in snažnosti v ljudski šoli, g. Ant. Koršič, učitelj v Komnu; 2) o važnosti šol. sprehodov sè šolsko mladino, g. Ant. Leban. — Prihodnji — glavni — občni zbor bode v 4. dan maja t. l. ob 10. uri predpoludne v Tomaji. — Poleg drugih točk, ki se bodo še ob svojem času objavile, govorila bosta: 1) O važnosti materinega jezika v ljudski šoli, g. Janko Leban, učitelj v Lokvi; 2) praktičen poskus iz zgodovine, g. M. Kanté. — Upamo in nadejamo se, da bode to naše učit. društvo se vedno bolj širilo ob obalih sinje Adrije sebi v čast, a našemu šolstvu v korist in napredek. — V to pomozí Bog!

A. L.

Iz Planine. Krivično, vsakako krivično je po vsej pravici to, da morajo naši jednorazredničarji poleg najmanjših plač in najbolj natlačenih šol še vedno vse uradne spise brezplačno oskrbovati, a poleg vsega tega pa še potrebne pisarske rekvizite iz lastnega žepa plačevati, Skrajni

čas je uže res, da se tudi mi nekoliko ganemo ter v prihodnji sesiji deželnega zbora zboru splošno peticijo po »slovenskem učiteljskem društvu« o tej zadevi odpošljemo. Ne škodovalo bi, ako bi pri tej priliki tudi na višjem mestu poprosili, da bi se nam uradne pisarije nekoliko skrčile; kajti mi smo do zdaj resnično s tem delom preobloženi, in mnogo dragega časa, katerega bi na kak drug način prav dobro obrnili, z nekaterimi nepotrebnimi pisarijami potratimo. Po mojih nemerodajnih mislih naj bi se spisovanje in sestavljanje marsikaterih spisov nekaj okrajšalo, nekaj pa predruščilo.

»Tedniku« nekateri pedagogi pripisujejo jako veliko važnost, a če njegovo potrebo natančno prerešujemo, vidimo, da to knjigo največ le zato pišemo, da jo g. nadzornik včasih pregleda, a potem pa gre navadno počivat. Če uže tednik mora biti, naj bi ga jeden naših šolnikov na podlogi zdanjih šol. knjig s praznim prostorom za učiteljeve opómne, za vse leto sestavil, in vstreženo bi bilo baje na vse strani. — »Knjiga o izpustu« se mi tudi nekako nepotrebna vidi. Če vpišemo izpust učencev uže v »zapisnik za šolo«, v »matriko«, v »opravilni zapisnik« in nazadnje znabiti še v »razrednico« in »priročni katalog«, je to pravo pravcato šesto kolo vender odveč; ker nam razun vse nepotrebnosti tudi ne podaja tako natančnih dat, kakor se nahajajo v »zapisniku« za šolo.

Bi le ne bilo tudi vsejedno, ako bi se »šolska naznanila« le dvakrat v letu, t. j. s koncem prvega in s koncem drugega šolskega poluletja, razdeljevala? — Če zadostuje jednako ravnanje na srednjih šolah, zakaj bi ne zadostovalo tudi pri naših abecedarjih, kjer imamo mnogokrat še sitnosti s tem, da se starši na »naznanilih« podkrižajo, ne, da bi se kdo za dotične rede brigal.

V »inventar« bi se tudi lahko vzprejel »zapisnik ubožnih knjig« in »zapisnik o šol. knjižnici«, za kateri dve knjigi do zdaj ni tiskovin nujmamo.

Gledé na to, da se obravnave o šol. zamudah pri kraj. šol. svetih le po jedenkrat na mesec vršé, bi bilo morda tudi dovolj, ako bi se zamude le po enkrat na mesec izkazovale.

Slednjič bilo bi pa tudi želeli, da bi se razpredelki v »matriki« in »zapisniku za šolo« gledé imenov učencev, rojstnega kraja, rojstnega leta, imena staršev itd. popolnoma vjemali in da bi se v »matriki« razpredélek »šolski denar« izpustil, a v »zapisniku« in »šolskih naznanilih« naj bi se pa razpredélek »napredek« uvrstila, katera se v »priročnem zapisniku« uže nahaja.

Preudarite torej dragi sobratje g. Rant-ov in pričujoči nasvèt ter poročajte po reku »Več oči več vidi« »Tovarišu«, da se konečno združimo in na dostojnem mestu nasvetujemo, da bi se to pa to izpremenilo ter da bi se tako naše delo olajševalo namesti obteževalo. — k.

Iz Gorice. 29. preteč. m. umrl je tu g. Valentin Leban, upokojeni učitelj na c. k. glavni šoli, lastnik zlatega križca za šolske zasluge i. t. d. — Oče pokojnega učitelja in skladatelja Avgusta in treh kot vrlih domorodcev dobro poznanih sinov. Blag mu spomin!

Iz Kamnika. Ministerstvo je za Kamnik dovolilo obrtniško šolo. Slava!

Iz Ljubljane. Razdelek ali delež, ki ga bode c. k. zaloga šolskih knjig na Dunaji razdelila v šolskih knjigah za ubožne učence, je 2225 gold. 21 kr. Od teh bode dobil šolski okraj Postojnski 200 gold. 80 kr., Kočevski 269 gold. 60 kr., Krški 261 gold. 70 kr., Kranjski 187 gold. 70 kr., mesto Ljubljana 127 gold. 60 kr., okolica 210 gold. 60 kr., Litijski šolski okraj 141 gold. 20 kr., Logatski 175 gold. 40 kr., Radovljiški 117 gold. 50 kr., Novomeški 240 gold. 80 kr., Kamniški 139 gold. 10 kr., Črnomeljski 153 gold. 21 kr. Zahtevno pismo bodo c. k. okrajni šolski svéti pošiljali naravnost c. k. vodstvu zalogi šolskih knjig na Dunaj do konec meseca maja t. l.

— Na povabilo gosp. skladatelja in založnika »Pesmaričice po številkah« se je 5. t. m. sešlo okoli 30 učiteljev v 2. mestni ljudski šoli v Ljubljani, kjer jim je gosp. A. Foerster prav umevno (se vé da v domačem jeziku) razlagal »metodo« pri poučevanju v petji po številkah.

— (Kdo je barbar?) Na to vprašanje nahajamo dober odgovor v našim pravičnim zahtevam prijaznem časniku — »Trúbine« — od 7. t. m. Ondi se raduje v izvrstnem članku neki S. (najbrže naš vrli prof. Stritar), da bomo vender tudi Slovenci dobili toliko zaželjene slovenske srednje šole. Ako bi nam prostor dopuščal, objavili bi ves članek, tako priobčimo pa le jeden stavek, kateri na zgornje vprašanje tako-le odgovori: »Le barbar in človek brez srca mora biti, kdor svojemu bližnjemu zavida pouk v njegovem materinem jeziku«. — No, kaj rekó k temu izreku naši pedagogi, ki tiščé z nemškim učnim jezikom že v prvi razred ljudskih šol?

Listnica uredništva. Na mnogo vprašanj, kje se dobiva knjiga „Die Slovenen“, povemo, da jo prodaja g. Giontini v Ljubljani po 1 gold. 80 kr.